

УДК 338.24; 332.1

DOI: <https://doi.org/10.17721/3041-1912.2024/2-8/11>

Олександр ЮР'ЄВ, асп.
ORCID ID: 0000-0001-9594-6015
e-mail: OleksandrYuriev@knu.ua

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

ВПЛИВ ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ РОСІЇ В УКРАЇНУ НА БЕЗПЕКУ РЕГІОНУ: УРБІЦИД ТА ЕКОЦИД УКРАЇНСЬКИХ МІСТ

Вступ. Концепції урбіциду та екоциду є ключовими у війні росії проти України, оскільки означають спланований напад на створене урбаністичне та екологічне середовище. Незважаючи на те, що концепції досить нові та привернули увагу лише в кінці ХХ ст., в Україні вони почали активно обговорюватись у наукових колах лише з повномасштабним вторгненням росії та поширенням війни по всій території нашої держави.

Метою дослідження є аналіз впливу повномасштабного вторгнення росії в Україну 24 лютого 2022 р. на безпеку регіону з позиції розгляду понять урбіциду та екоциду українських міст та населених пунктів. Основні завдання роботи передбачають характеристику понять урбіциду та екоциду; розуміння особливостей урбіциду та екоциду в Україні і надання певних рекомендацій щодо імплементації відповідних програм із пом'якшення наслідків таких процесів.

Методи. Якісні методи, що мають нестандартизований характер, орієнтовані на розкриття причинно-наслідкових зв'язків, передбачають змістовний аналіз джерел щодо предмета дослідження (обговорення).

Результати. Автор розглянує феномен урбіциду та навів три типи ситуацій, які дали змогу розділити розуміння урбіциду на природне, антропічне та символічне. Було виявлено, що для України характерний антропічний урбіцид унаслідок військових дій росії. Відповідно до статистичних даних та офіційної інформації від міністра захисту довкілля та природних ресурсів України, безпосередні збитки для житлової та нежитлової рухомості країни від дій агресора за періоду війни досягли 127 млрд дол. США, а за майже рік війни наслідки екоциду сягнули понад 46 млрд дол. США. Більше того, екоцид як інструмент тяжких злочинів проти людства уже з однієї цієї причини є найнебезпечнішим злочинним діянням, виділяючись із низки антропогенних екологічних катастроф.

Висновки. Хоча регулювання екоциду в міжнародному праві передбачено лише в Конвенції "Про заборону військового чи іншого ворожого використання засобів впливу на природне середовище", у міжнародному та гуманітарному праві відсутні чіткі згадки про урбіцид. Саме тому розбудова компетентних національних інституцій, здатних справлятися з різноманітними викликами урбіциду та екоциду, є обов'язковою умовою. Також ця інституційна розбудова потребує більшої міжнародної співпраці з такими учасниками, як ООН, ЄС і Світовий банк.

Ключові слова: урбіцид, екоцид, прямі збитки, житловий фонд, інфраструктура, довкілля.

Вступ

Безпека будь-якого регіону, країни чи міста передбачає відсутність воєнних дій на їх території та збереження цілісності з точки зору економіки, соціальної сфери, екології, продовольства, інфраструктури й політики. Безпека є системною властивістю регіону, країни чи міста, яка дає їм змогу прогресивно розвиватися в умовах існування ризиків, невизначеностей, викликів та загроз. Однак людство протягом своєї історії пережило чимало жорстоких війн та руйнувань. Тільки за ХХ ст. відбулися дві світові війни, які забрали життя мільйонів людей. Феномен війни в містах вивчається досить давно, але військове вторгнення росії в Україну змусило по-новому поглянути на російську тактику міських боїв. Як зазначає Ljungkvist (2022), це не боротьба за міста, а скоріше боротьба проти них – урбіцид. Крім вчиненого геноциду простих беззбройних українських громадян, росіяни здійснили урбіцид, культуроцид та екоцид українських міст, що є неприйнятним ні з погляду гуманізму, ні міжнародного права, ні сучасних реалій.

Ураховуючи обмежену розкритість феномену у вітчизняній літературі, метою роботи є аналіз впливу повномасштабного вторгнення росії в Україну 24 лютого 2022 р. на безпеку регіону з позиції розгляду понять урбіциду та екоциду українських міст та населених пунктів.

Основні завдання роботи передбачають:

- характеристику понять урбіциду та екоциду;
- розуміння особливостей урбіциду та екоциду в Україні;

– надання певних рекомендацій щодо імплементації відповідних програм із пом'якшення наслідків таких процесів.

Урбіцид – це термін, що трактується як "насильство над містами". Феномен урбіциду з'явився разом із появою міст. Певні згадки можна знайти навіть у Біблії. Спочатку створений письменником-фантастом М. Муркоком у 1963 р., пізніше він був використаний критиками міського планування в США наприкінці ХХ ст. Саме М. Берман у 1996 р. використав термін "урбіцид" стосовно наслідків військових дій. Група боснійських архітекторів із Мостара позначила тим самим терміном насильство над міським ландшафтом під час сербо-хорватської війни (Закутинська, Блевка, 2016).

Варто зауважити, що під час Боснійської війни місто Сараєво перебувало в облозі 4 роки (квітень 1992-го – лютий 1996 р.), а весь цей час воєнні дії велися фактично на міських вулицях. Сербська артилерія щодня обстрілювала місто. Найчастіше обстрілювалися лікарні, редакції ЗМІ, громадський транспорт, урядові будівлі, пивоварня, млин та пекарні, спортивні та промислові об'єкти, торговельні центри та інші цивільні об'єкти. Згоріла Національна бібліотека та разом із нею тисячі цінних видань, за що Сараєво часто називають Другою Олександрією.

Новітнє визначення урбіциду стосується палестинських міст Західного берега та Сектора Газа. Крім руйнування, на цій території планують та будують нові ізраїльські поселення, що також можна охарактеризувати як урбіцид. Наразі урбіцид присутній у Сирії та Палестині, де тривають

© Юр'єв Олександр, 2024

громадянські війни, а також в Україні після повномасштабного вторгнення росії.

Концепція екоциду почала з'являтися в останні роки війни у В'єтнамі (1955–1975), коли загрозливі наслідки цієї війни були очевидними та мали руйнівний вплив на територію. Атаки з використанням потужного гербіциду Agent Orange, який армія США використовувала як хімічну зброю, вбили сотні тисяч людей і залишили мільйони гектарів землі безплідними. Вперше світ почув слово "екоцид" на екологічному саміті ООН у Стокгольмі 1972 р., де У. Пальме, прем'єр-міністр Швеції, звинуватив Сполучені Штати в екоциді через їх дії у В'єтнамі (Siddique, 2021). Представники інших присутніх країн, наприклад Індіра Ганді з Індії та Тан Ке з Китаю, запропонували тоді вважати знищення екосистеми злочином проти людства.

Велику увагу проблемі урбіциду приділяли М. Ковард, Дж. Егню, М. Бонайн, С. Фрегонезе, А. Рамадан, О. Іфтахел, С. Грем та ін. Хоча в Україні про екоцид та урбіцид почали говорити з 2014 р., але набувати розголосу ці феномени почали лише з 2022 р., коли країна зазнала численних втрат міст, територій, шкідливого екологічного впливу та нищівних дій з боку росії. Саме тому це дослідження актуалізує розкриття питання.

Методи

Автор використав якісні методи, що мають нестандартизований характер, орієнтовані на розкриття причинно-наслідкових зв'язків, передбачають змістовий аналіз джерел щодо предмета дослідження (обговорення). Так, метод органічного пошуку допомоги вибрати та проаналізувати матеріали. Стратегія пошуку включала ключові слова (терміни), що відображають значущий семантичний зміст запиту даних; крім того, пошук був деталізований (за типом дослідження та часом). Ключовими термінами, які використовувалися для написання статті, були "безпека регіону", "безпековий потенціал", "теорія регіонального комплексу безпеки", "війна в Україні" та "безпека європейського регіону". Бази даних автоматично перевіряли терміни, вставлені в рядок пошуку, а спеціальні фільтри дали змогу знайти потрібну інформацію. У разі збігу терміна в одному або кількох індексах перевірялися знайдені посилання з досліджуванім терміном. Також теоретико-методологічний аналіз, порівняльний метод, логіко-гносеологічний аналіз та нормативно-ціннісний метод дали можливість виявити особливості безпекового потенціалу європейського регіону через повномасштабне вторгнення росії в Україну.

Результати

Carrión Mena (2018) вважає, що урбіцид – це літургійне та навмисне вбивство міста з явним наміром. На його думку, це результат дій, які знищують системи місць суспільного життя (площі, пам'ятники, бібліотеки), руйнують матеріальну основу міста (інфраструктуру, послуги), знищують суспільство загалом, а також винищують інституційні ознаки влади (приватизація, дерегуляція, централізація). Цей вид вбивства виникає в різних ситуаціях, які можна розділити на три типи: природні, антропічні та символічні.

Якщо урбіцид виникає внаслідок агресивних дій природи, то це природний урбіцид. Наприклад, урагани, пожежі, землетруси, виверження і посухи є активними акторами урбіциду, оскільки після таких подій наслідки

для міст та різноманітних територій є катастрофічними. Саме природний урбіцид нещодавно стався в Туреччині та Сирії, спричинивши низку руйнувань та смертей. Урбіцид також може бути результатом цілком антропічних причин, таких як військові пожежі, тероризм, звичайне насильство або торгівля наркотиками. Крім того, урбіцидом можна вважати впровадження ринкового механізму в туризм (наприклад Венеція, Італія, де кількість туристів настільки велика кожного року, що уряд країни навіть збирається ввести податок на відвідування міста), гентрифікацію, що знищує райони міст за рахунок вимушеного припливу більш заможних мешканців і підприємств, закриті райони (Сан-Паоло, Бразилія), навмисне відведення центральної ролі автомобілям (Маямі, Ліма, Перу) і зневага до міського самоврядування, яке стикається з централізацією та приватизацією, які ліквідують міське планування. Третій вид урбіциду походить від символічних конструкцій або уявлень. Найкращим прикладом цього виду урбіциду є Латинська Америка, де страх є найбільшою вигадкою в містах, перетворений на урбаністичний принцип, який ліквідує громадський простір (агорафобія), створюючи закриті або огорожені урбанізації і втрату відчуття повноцінного життя.

Базуючись на вищенаведеній класифікації, сміливо можна стверджувати, що в Україні відбувається антропічний урбіцид унаслідок військових дій росії. Це також запланований і невміло реалізований "проект". З 2014 р. росія намагалася зобразити свої дії на території України як побічний продукт асиметричної громадянської війни, війни між "жорстокими українськими карателями" та "ополченцями", які відстоюють свої громадянські права (Mezentsev & Mezentsev, 2022). Однак у 2022 р. дії росії перетворилися на відкриту агресію проти України, яка призвела до масштабного урбіциду.

Якщо загадати поведінку росії в Чечні, то в Грозному росіяни розраховували на швидку перемогу виходячи з припущення, що чеченці не чинитимуть опору, а радше вітатимуть війська вторгнення. Але незабаром стало зрозуміло, що вони серйозно помилялися і що російських військ недостатньо для ізоляції та облоги Грозного. Незважаючи на такий досвід, росія більш-менш повторила свої помилки в Грозному і в Україні, оскільки спочатку розпочала аналогічну місію взяття під контроль Києва, ґрунтуючись на такому ж самому помилковому очікуванні відсутності опору, використовуючи приблизно таку саму кількість військових – хоча цього разу взяти під контроль намагалися значно більше місто з майже 3 млн людей (Ljungkvist, 2022). Після масштабної невдачі, заснованої на прорахунках і принизливому матеріально-технічному фіаско на шляху до Києва, росія знову повернулася до своєї однієї певної переваги: вогневої потужності. Крім Києва, такі міста, як Харків, Миколаїв, Одеса та Херсон зазнали сильних обстрілів та бомбардувань протягом усієї війни. Українське північне місто Чернігів було зруйноване приблизно на 70 %, а Маріуполь, як і Грозний, майже повністю зрівняно із землею після місяців бомбардування (New York Times, 2022). Російські напади на українські міста також схожі на російські бойові дії в Алеппо. Російська авіаційна підтримка в боях за Алеппо в 2016 р. завдавала ударів по житлових будинках, ринках і школах. У Сирії російські офіцери стверджували, що всі їхні атаки були

зосереджені на ворожій інфраструктурі та матеріально-технічних маршрутах, звинувачуючи антиасадівські сили в усіх нападах на цивільних осіб (Shemakov, 2022), так само як сьогодні путін заперечує широкомасштабні напади росії на цивільних у житлових районах, лікарні, театри та торговельні центри, одночасно звинувачуючи "нацистсько-український" уряд у геноциді.

Відповідно до Звіту про прямі збитки інфраструктури від руйнувань внаслідок військової агресії росії проти України станом на 1 вересня 2022 р., за період з 24 лютого 2022 р. по 1 вересня 2022 р. війна росії в Україні спричинила загальні прямі задокументовані збитки житлової та нежитлової нерухомості, іншої інфраструктури на суму в понад 127 млрд дол. США (за вартістю заміщення) (Звіт про прямі збитки ..., 2022). З цієї суми майже 40 % збитків стосується житлового фонду або 1,2 млн домогосподарств, а майже 28 % – інфраструктурі. Найбільших руйнувань зазнав житловий фонд таких міст, як Маріуполь, Харків, Чернігів, Северодонецьк, Рубіжне, Лисичанськ, Попасна, Ізюм та Волноваха.

Незважаючи на те, що екологія є однією з ключових сфер, яка сьогодні турбує все міжнародне співтовариство з огляду на глобальний процес зміни клімату, опустелювання земель та дефіцит чистої питної води, відповідно до інформації Deutsche Welle (Власенко, 2022), за сім місяців російської війни на території України екологія зазнала збитків на 1 трлн грн, що становить майже 36 млрд євро, або, за даними та офіційного вебсайту Івано-Франківської обласної державної адміністрації (Через війну..., 2023), перевищує 46 млрд дол. США. У цілому Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України задокументувало майже 2300 випадків масштабної шкоди довкіллю нашої держави внаслідок війни. Це і отруєння ґрунтів, і в десятки разів збільшені викиди вуглекислого газу, і знищення лісового фонду.

Так, концепція урбіциду та логіка руйнування, яка міститься в цій концепції, є аналітичним інструментом для демонстрації того, що руйнування елементів антропогенного середовища не є поодинокими подіями чи випадками порушення чинних законів війни, а скоріше є частиною ширшого формування політичного насильства. Виявлення самої логіки, однак, мало що говорить нам про значення конкретного поєднання елементів, яке представляє концепція. І саме тут спорідненість урбіциду та екоциду особливо помітна.

Масштаб руйнувань екосистеми може мати як глобальний, і локальний характер, а способи екоциду можуть бути різні – від застосування ядерної зброї до забруднення атмосферного повітря зі збільшенням граничної концентрації отруйних хімічних речовин, що в атмосфері землі. Ворожі дії такого роду можуть загрожувати довкіллю також інших сусідніх країн, не залучених у конфлікт, та більше, загрожувати самому ініціатору конфлікту. При цьому наслідки ворожого впливу на навколишнє середовище можуть виявитися не тільки виключно важкими, довготривалими, а й, найголовніше, непередбачуваними. Тому екологічні наслідки впливу війни на безпеку європейського регіону неминучі.

Зрозуміло, що екоцид, будучи інструментом таких тяжких злочинів проти людства, як геноцид і ксеноцид, уже з однієї цієї причини стає найнебезпечнішим злочинним діянням, виділяючись із низки антропогенних

екологічних катастроф. Застосування фосфорних бомб росією у війні на території України є показником екоциду. Зброя, до складу якої входить білий фосфор, відповідно до міжнародних договорів (Протокол III до Конвенції про конкретні види звичайної зброї 1980 року), заборонена до застосування проти військових цілей, розташованих всередині або в околицях населених областей.

Таким чином, урбіцид та екоцид в Україні супроводжується категоричним запереченням державою-агресором росією подібних злочинів. Україна дає вражаючу відповідь – вона не в дискурсі про урбіцид чи екоцид. Найсильнішим моментом тут є патріотична відповідь, воля протистояти загарбникам, виявлення прагнення захищатися за всяку ціну. Саме ця патріотична логіка і перемагає. Однак масштаби трагічного та руйнівного вторгнення росії в Україну, а також руйнування та зміна міст тягне за собою руйнування онтологічної безпеки, які можуть створити афективні основи соціально-просторової ідентичності.

Дискусія і висновки

Жодне місце не є більш політично зарядженим і більш актуальним у сучасній боротьбі за соціальний порядок у всьому світі, ніж простір міста. Від критичної інфраструктури до площ, районів і будинків, громадські та приватні міські простори дедалі більше стали сек'юритизованими та концептуалізованими як джерела цілей і загроз. Це ще більш помітно, коли йдеться про місто у стані війни, де як державні, так і недержавні суб'єкти сприймають міську структуру як територію для операцій і засобів для проектування та посилення своєї влади шляхом застосування насильства (Garroum, 2021). Міста стають окупованими, розділеними, зміненими, заселеними та зруйнованими під час війни. Вкрай важливо те, що пізні модерні форми міської війни стосуються не лише навмисної мобілізації акторами міського середовища, а і його переосмислення, маніпулювання та переривання політичних категорій.

Незаконна діяльність на окупованих територіях України та експлуатація природних ресурсів, крім економічної складової, спричинили цілу низку екологічних проблем. Унаслідок вирубування та спалювання лісів, забруднення водних ресурсів, знищення флори та фауни, розграбування природних надр у регіоні порушено екологічний баланс. Міжнародне право класифікує будь-яку військову окупацію як тимчасову за своєю природою і не передбачає набуття країною-окупантом суверенітету над окупованою територією, відповідно правовий статус цієї території не змінюється у зв'язку з фактом окупації.

Разом з тим у травні 1977 р. було підписано міжнародну Конвенцію "Про заборону військового чи іншого ворожого використання засобів впливу на природне середовище", прийняту на 31-й сесії Генеральної Асамблеї ООН Резолюцією 31/72 на 96-му пленарному засіданні. Будучи за своєю суттю багатостороннім договором міжнародного публічного права, Конвенція забороняє застосування засобів впливу на навколишнє середовище, які мають широкі, довгострокові або серйозні наслідки, як способи руйнування та заподіяння шкоди шляхом навмисного управління природними процесами в біосфері, гідросфері, атмосфері. Проте Конвенція 1977 р. не містить такого поняття, як "екоцид", замість нього

використовується термін "засоби впливу на природне середовище".

На сьогодні в міжнародному та гуманітарному праві немає чіткої згадки про урбіцид. Оскільки цей термін був придуманий та інтерпретований лише нещодавно, під час югославської війни у 1990-х рр., він не досяг суспільної свідомості та суспільного дискурсу такою мірою, щоб бути втіленим у міжнародному праві. Однак якщо геноцид і урбіцид є синонімами, як пропонують деякі теоретики, можна стверджувати, що урбіцид вже заборонено міжнародним правом через вплив інших законів, що стосуються руйнування антропогенного середовища та залежності людей від нього. Такими законами є право на відповідну оселю, право на життя та недоторканність приватного життя, на психічну недоторканність та свободу пересування.

Найяскравіший приклад Сараєва, де частково виник термін "урбіцид", чітко демонструє порушення цих основних прав людини на мирне населення міста. Свідчення про урбіцид у Сараєві, у культурному виробництві конфесійної літератури під час облоги ясно показують різке падіння рівня життя, захоплення та мілітаризацію суспільного простору, а також повсякденну боротьбу громадян за основні предмети споживання, такі як їжа та вода (Alic, 2019). В інших випадках, таких як евакуація з ферми Порту та знесення поселень місцевим урядом Хараре, є свідчення порушення цих основних прав людини, як це зазначено в міжнародному праві та Міжнародному пакті про економічні, соціальні та культурні права. Однак, незважаючи на зазначені порушення, може бути корисно застосувати, як і у випадку геноциду, загальний термін "урбіцид" для цих та інших випадків руйнування міст.

Більше того, руйнування українських міст та населених пунктів – це інший яскравий приклад урбіциду. Україна є найбільшою за площею та шостою за чисельністю населення державою в Європі, де реальними чи потенційними жертвами урбіциду стали всі міста та все населення. Тому першою суттєвою відмінністю є просторовий масштаб військового урбіциду. Ще одна особливість полягає в тому, що найбільші руйнування відбуваються в містах, де частка тих, хто вважається об'єктом "заступництва", або тих, хто є прибічниками агресора (включаючи російськомовне населення та прихильників "руського міра") найвищий (Mezentsev, Mezentsev, 2022). І таке руйнування міст пояснюється не лише їхньою гетерогенністю, не лише етнічним та мовним різноманіттям, яке знищується, а й значними позитивними змінами в цих містах.

Із 2014 р. вони продемонстрували покращення стану інфраструктури, громадського транспорту, облаштування громадських просторів, розвиток міського активізму та партиципаторного містобудування і, як наслідок, послаблення ностальгії за радянським минулим та цінностями "руського міра". Такі зміни є одним із рушіїв екстремального урбіциду в Україні. Більшість міст, які руйнуються, продовжують повноцінно функціонувати, тут працює громадський транспорт, вивозиться сміття та прибираються вулиці, функціонує бізнес, виплачуються зарплати та пенсії. І ще одна специфіка пов'язана з непрямим урбіцидом окупованих українських міст. Ці міста страждають від неефективного управління, недостатнього інвестування, зниження ділової активності, вимушеної

втечі найбільш економічно активного населення та невдалої симуляції розвитку. Тому свідоме знищення міст в Україні потребує нового погляду та подальшого розуміння урбіциду крізь призму урбаністичної геополітики за нових геополітичних реалій.

На жаль, відсутність чіткої термінології, яка розглядала б руйнування міст з юридичної точки зору на міжнародному рівні, робить малоімовірною ідею, що міжнародні суди поставляться до цього питання серйозніше. Проблема також у забезпеченні дотримання цих законів на міжнародному рівні, які раніше не застосовувалися, навіть якщо закони про права людини вже діють.

Більше того, екоцид, або вплив на навколишнє середовище у ворожих цілях, є вищою формою антропогенних екологічних катастроф і граничною формою стратегії і тактики "випаленої землі". Від інших антропогенних екологічних катастроф він відрізняється такими особливостями:

- має заздалегідь задану, навмисну спрямованість на заподіяння найбільшої шкоди середовищу проживання людини;
- здатний охоплювати великі простори;
- здатний продовжуватися протягом тривалого часу;
- призводить до важких, довготривалих і, найголовніше, непередбачуваних наслідків;
- є потужним інструментом урбіциду, геноциду та ксеноциду.

Війна в міських районах – це насамперед загибель людей, втеча, міграція та притулок. Так, росія продемонструвала не лише агресорську поведінку, а й відсутність компетентності та дисципліни і погану тактичну координацію, виявлену в діях російських військ у цій війні. Росіяни поки що продемонстрували низькі можливості, коли йдеться про вуличні бої в українських містах. Напроти, українські війська розробили ефективну стратегію міської оборони, не лише використовуючи місцевість у своїх інтересах, а і як старомодні середньовічні фортеці та бази для операцій. Ця стратегія міської оборони також включала озброєння невідготовлених цивільних осіб і захоплення міських жителів до виготовлення коктейлів Молотова.

Крім фізичного знищення будівель і громадських просторів, соціологи звертають увагу на інші, нематеріальні, але дуже важливі наслідки війни в місті. Відбувається видалення та/або знищення елементів колективної пам'яті як місць, що складають національну ідентичність, пов'язану зі спільною пам'яттю та символічним оточенням. Ще одним наслідком є політичний хаос, що супроводжується некерованістю адміністративного апарату та втратою контролю над міською інфраструктурою. За ними йдуть дефіцит постачання, відсутність постачальників послуг безпеки, освіти та охорони здоров'я. Люди страждають від шуму, невизначеності, незахищеності, дезінтеграції, деградації. Люди, які роками переживали війну, будуть мати травму та відчуття втрати. Є архітектори – частіше, ніж соціологи, – які задаються питанням, як перебудувати місто. Питання відбудови міста, постраждалого від війни, конфлікту чи катастрофи, поставила Е. Чарльзворт. Вона підкреслила важливість планування та реконструкції не лише для зменшення післявоєнної травми, а й для відновлення почуття

безпеки та стосунків (Wojtasik, 2015). Украй важлива відбудова соціальних структур, частково постраждалих і повністю зруйнованих під час війни (наприклад будівель і споруд).

Однак важко давати конкретні рекомендації державам, які страждають від зовнішніх загроз. Проте, безперечно, що стратегія національної безпеки повинна будуватися на довгострокову перспективу. Насправді національні інтереси держав не пов'язані з інтересами їхнього населення, оскільки сприйняття загрози та безпеки, зосереджене на фізичних і військових аспектах загалом, здебільшого пов'язане з безпекою людини та основними потребами населення. Отже, політика розвитку та безпека людини повинні бути привілейованими, оскільки основна загроза національній безпеці походить від відсутності задоволення базових потреб. Населення, яке потребує допомоги, звертається до інших суб'єктів, здатних задовольнити ці потреби, наприклад до недержавних організацій і бойових командирів, що може призвести до масового вербування терористичних і напівдержавних груп. Розбудова компетентних національних інституцій, здатних справлятися з різноманітними викликами, є обов'язковою умовою. Таким чином, ця інституційна розбудова потребує більшої міжнародної співпраці з такими учасниками, як ООН, ЄС і Світовий банк, щоб забезпечити тривалий вплив і прозорість, а також впроваджувати відповідні реформи за міжнародної підтримки.

Подальші дослідження питань урбіциду та екоциду українських міст потребують їх розуміння як військових стратегій рф, виявлення масштабів усіх спричинених руйнувань та збитків, переосмислення значення екологічної безпеки внаслідок екоцидних дій країни-агресора росії, а також представлення стратегії відновлення міст після урбіциду. Беручи до уваги різноманітність і багатогранність культурних, інфраструктурних, житлових, екологічних, економічних, соціальних та політичних об'єктів України, необхідним для їх збереження та відновлення стають розробка та застосування певних підходів і технологій, спроможних як захистити цю спадщину від постійних бомбардувань та обстрілів росії, так і поліпшити процес спостереження за вже зруйнованими і пошкодженими об'єктами. Важливою є реалізація низки проєктів, пов'язаних із використанням цифрових технологій для обліку та діджиталізації перерахованих видів об'єктів.

Список використаних джерел

- Власенко, В. (2022). Екологічні збитки України від війни становлять 36 млрд євро. *Deutsche Welle*. <https://www.dw.com/uk/ekologiczni-zbitki-ukraini-vid-vijni-stanovlat-36-milardiv-evro/a-63325461>
- Закутинська, І. & Сливка, Р. (2016). Головні напрямки і проблеми вивчення військового урбіциду в Україні. *Українська географія: сучасні виклики*, (у 3 т.), ПринтСервіс, 90–91.
- Звіт про прямі збитки інфраструктури від руйнувань внаслідок військової агресії росії проти України станом на 1 вересня 2022 року. (2022). KSE Institute, Офіс Президента України, Міністерство економіки України, Міністерство розвитку громад та територій України, Міністерство інфраструктури України & Міністерство з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України. https://kse.ua/wp-content/uploads/2022/10/UKR_Sep22_FINAL_Sep1_Damages-Report.pdf
- Через війну докільля України зазнало збитків на понад 46 мільярдів доларів. (2023). Івано-Франківська обласна державна адміністрація,

<https://www.if.gov.ua/news/cherез-viinu-dovkillia-ukrainy-zaznalo-na-ponad-46-milardiv-dolariv>

Alic, D. (2019). The landscape of war and the transformations of the public sphere. *Open House International*, 44(2). Theme issue: War and cities: 62–67. <https://doi.org/10.1108/OHI-02-2019-B0008>

Carrión Mena, F. (2018). Urbicide, or the city's liturgical death. *Oculum Ensaio*, 15(1), 05–12. <https://doi.org/10.24220/2318-0919v15n1a4103>

Garroum, G. (2021). Urbicide and the subject of politics: Notes on the Syrian civil war. *E-International Relations*. <https://www.e-ir.info/2021/05/27/urbicide-and-the-subject-of-politics-notes-on-the-syrian-civil-war/>

Ljungkvist, K. (2022). A new horizon in urban warfare in Ukraine? *Scandinavian Journal of Military Studies*, 5(1), 91–98. <https://doi.org/10.31374/sjms.165>

Mezentsev, K. & Mezentsev, O. (2022). War and the city: Lessons from urbicide in Ukraine. *Czasopismo Geograficzne*, 93(3), 495–521. <https://doi.org/10.12657/czageo-93-20>

Russian invasion of Ukraine. Ukraine news: Mariupol's mayor describes grim Russian rule. (2022). *The New York Times*. <https://www.nytimes.com/live/2022/06/24/world/russia-ukraine-war-news>

Shemakov, R. (2022). What does Russia's history of urban warfare in Aleppo and Grozny mean for Ukraine? *GlobalVoices*. <https://globalvoices.org/2022/03/28/what-does-russias-history-of-urban-warfare-in-aleppo-and-grozny-mean-for-ukraine/>

Siddique, H. (2021). Legal experts worldwide draw up 'historic' definition of ecocide. *The Guardian*. <https://www.theguardian.com/environment/2021/jun/22/legal-experts-worldwide-draw-up-historic-definition-of-ecocide>

Wojtasik Karolina. (2015). Urbicide - when the city becomes a target. W: M. S. Szczepański, G. Gawron, B. Lewicka (red.), "Urbanism as a way of life: trying to rediscover", 109–118. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.

References

Alic, D. (2019). The landscape of war and the transformations of the public sphere. *Open House International*, 44(2). Theme issue: War and cities: 62–67. <https://doi.org/10.1108/OHI-02-2019-B0008>

Carrión Mena, F. (2018). Urbicide, or the city's liturgical death. *Oculum Ensaio*, 15(1), 05–12. <https://doi.org/10.24220/2318-0919v15n1a4103>

Due to the war, Ukraine's environment suffered losses of more than 46 billion dollars. (2023). Ivano-Frankivsk Regional State Administration [in Ukrainian]. <https://www.if.gov.ua/news/cherез-viinu-dovkillia-ukrainy-zaznalo-na-ponad-46-milardiv-dolariv>

Garroum, G. (2021). *Urbicide and the subject of politics: Notes on the Syrian civil war. E-International Relations*. <https://www.e-ir.info/2021/05/27/urbicide-and-the-subject-of-politics-notes-on-the-syrian-civil-war/>

Ljungkvist, K. (2022). A new horizon in urban warfare in Ukraine? *Scandinavian Journal of Military Studies*, 5(1), 91–98. <https://doi.org/10.31374/sjms.165>

Mezentsev, K. & Mezentsev O. (2022). War and the city: Lessons from urbicide in Ukraine. *Czasopismo Geograficzne*, 93(3): 495–521. <https://doi.org/10.12657/czageo-93-20>

Report on direct damage to infrastructure from destruction as a result of Russia's military aggression against Ukraine as of September 1, 2022. (2022). KSE Institute, Office of the President of Ukraine, Ministry of Economy of Ukraine, Ministry of Communities and Territories Development, Ministry of Infrastructure of Ukraine & Ministry of Reintegration of Temporarily Occupied Territories of Ukraine. https://kse.ua/wp-content/uploads/2022/10/UKR_Sep22_FINAL_Sep1_Damages-Report.pdf

Russian invasion of Ukraine. Ukraine news: Mariupol's mayor describes grim Russian rule. (2022). *The New York Times*. <https://www.nytimes.com/live/2022/06/24/world/russia-ukraine-war-news>

Shemakov, R. (2022). What does Russia's history of urban warfare in Aleppo and Grozny mean for Ukraine? *GlobalVoices*. <https://globalvoices.org/2022/03/28/what-does-russias-history-of-urban-warfare-in-aleppo-and-grozny-mean-for-ukraine/>

Siddique, H. (2021). Legal experts worldwide draw up 'historic' definition of ecocide. *The Guardian*. <https://www.theguardian.com/environment/2021/jun/22/legal-experts-worldwide-draw-up-historic-definition-of-ecocide>

Vlasenko, V. (2022). Ukraine's ecological losses from the war amount to 36 billion euros. *Deutsche Welle* [in Ukrainian]. <https://www.dw.com/uk/ekologiczni-zbitki-ukraini-vid-vijni-stanovlat-36-milardiv-evro/a-63325461>

Wojtasik Karolina (2015). Urbicide - when the city becomes a target. W: M. S. Szczepański, G. Gawron, B. Lewicka (red.), "Urbanism as a way of life: trying to rediscover", 109–118. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.

Zakutynska, I. & Slyvka, R. (2016). The main directions and problems of the study of military urbicide in Ukraine. *Ukrainian geography: modern challenges*. Coll. of science works in 3 volumes. Kyiv: PrintService, 90-91 [in Ukrainian].

Отримано редакцією журналу / Received: 05.09.23

Прорецензовано / Revised: 25.09.23

Схвалено до друку / Accepted: 08.11.23

Oleksandr YURIYEV, PhD student,
ORCID ID: 0000-0001-9594-6015
e-mail: OleksandrYuriev@knu.ua
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

THE IMPACT OF THE FULL-SCALE INVASION OF RUSSIA INTO UKRAINE ON THE SECURITY OF THE REGION: URBICIDE AND ECOCIDE OF UKRAINIAN CITIES

Background. *The concepts of urbicide and ecocide are key in Russia's war against Ukraine, as they mean a planned attack on the created urban and ecological environment. Although the concepts are quite new and attracted attention only at the end of the 20th century, in Ukraine, they began to be actively discussed in scientific circles only with the full-scale invasion of Russia and the spread of war throughout the territory of our country.*

The purpose of the study is to analyze the impact of the full-scale invasion of Russia into Ukraine on February 24, 2022, on the security of the region from the standpoint of considering the concepts of urbicide and ecocide of Ukrainian cities and settlements. The main tasks of the work involve the characterization of the concepts of urbicide and ecocide; understanding the peculiarities of urbicide and ecocide in Ukraine, and offering certain recommendations for the implementation of relevant programs to mitigate the consequences of such processes.

Methods. *Qualitative methods of a non-standardized nature, focused on revealing cause-and-effect relationships, involve meaningful analysis of sources regarding the subject of research (discussion).*

Results. *The author considered the phenomenon of urbicide and cited three types of situations that allowed dividing the understanding of urbicide into natural, anthropic, and symbolic. It was found that Ukraine is characterized by anthropogenic urbicide as a result of Russia's military actions. According to statistical data and official information from the Minister of Environmental Protection and Natural Resources of Ukraine, direct damage to the country's residential and non-residential property from the actions of the aggressor reached \$127.0 billion for six months of the war, and for almost a year of the war, the consequences of ecocide amounted to more than \$46 billion. Moreover, ecocide, as an instrument of severe crimes against humanity, for this reason alone is the most dangerous criminal act, standing out from a number of anthropogenic environmental disasters.*

Conclusions. *Although the regulation of ecocide in international law is provided for only in the Convention on the Prohibition of Military or any other Hostile Use of Environmental Modification Techniques, there are no clear references to urbicide in international and humanitarian law. That is why developing competent national institutions capable of coping with the various challenges of urbicide and ecocide is a prerequisite. Also, this institutional development needs greater international cooperation with such participants as the UN, the EU, and the World Bank.*

Keywords: *urbicide, ecocide, direct damage, housing stock, infrastructure, environment.*

Автор заявляє про відсутність конфлікту інтересів. Спонсори не брали участі в розробленні дослідження; у зборі, аналізі чи інтерпретації даних; у написанні рукопису; в рішенні про публікацію результатів.

The author declare no conflicts of interest. The funders had no role in the design of the study; in the collection, analyses or interpretation of data; in the writing of the manuscript; in the decision to publish the results.